

• SFAT • PENTRU • TOVARĂȘII • MEI • ANARHIȘTI •

Dragii mei tovarăși,

Este în obișnuința noastră să ne exagerăm atât punctele forte, cât și slăbiciunile. În perioadele revoluționare pare că și cea mai mică acțiune a noastră are consecințe incalculabile de mari. Pe de altă parte, în vremuri de stagnare, chiar dacă ne-am dedicat complet cauzei, viețile noastre par sterpe și inutile. Am putea chiar fi doborâți de vântul reacțiunii. Ce am putea face ca să ne păstrăm vigoarea intelectuală, energia morală și credința noastră în lupta cea dreaptă?

Veniți la mine cu speranța să vă împărtășesc din lunga mea experiență despre oameni și alte lucruri. Așa că, în calitate de om bătrân, vă dau următorul sfat.

Nu vă certați și nu vă atacați. Ascultați argumentele potrivnice, după ce v-ați prezentat propriile argumente. Învățați să rămâneți tăcuți și să reflectați. Nu încercați să câștigați o dezbateră cu prețul sincerității voastre.

Studiați cu discreție și perseverență. Entuziasmul enorm și dăruirea până la punctul de a-ți pierde viața nu sunt singurele metode de a servi o cauză. Este mai ușor să-ți sacrifici viața decât s-o faci pildă pentru ceilalți. Revoluționarul conștient nu este numai o persoană a sentimentelor, ci și una a rațiunii, pentru care fiecare efort de a promova dreptatea și solidaritatea este întemeiat pe cunoștințe precise și o înțelegere aprofundată a istoriei, sociologiei și biologiei. O astfel de persoană poate să-și așeze ideile personale în contextul mai larg al științelor umaniste și poate îndura lupta, susținut de puterea câștigată prin vastele sale cunoștințe.

Evitați specializarea. Nu vă afiliați nici cu națiuni,

nici cu partide. Nu fiți nici ruși, nici polonezi, nici slavi. Mai degrabă fiți oameni flămânzi după adevăr, liberi de orice gânduri de interes limitat și de orice speculații legate de chinezi, africani sau europeni. Patriotul mereu ajunge să urască străinul și își pierde astfel simțul dreptății care-i aprindea odinioară entuziasmul.

Înlăturați-vă șefii, conducătorii și pe acei apostoli ai limbii care transformă cuvintele în sfântă scriptură. Evitați idolatrizarea și prețuiți cuvintele prietenului vostru cel mai bun sau ale celui mai înțelept profesor numai după adevărul pe care îl găsiți în ele. Dacă, după ce ați ascultat, aveți îndoieli, îndreptați-vă către propria voastră minte și re-examinați chestiunea, înainte de a face o judecată finală.

Trebuie, prin urmare, să respingeți orice autoritate, dar totuși să respectați toate convingerile

sincere. Trăiți-vă propria viață, dar permiteți altora să și-o trăiască pe a lor.

Dacă vă sacrificați apărându-i pe cei umiliți și asupriți, este un lucru foarte bun, tovarăși. Înfrunțați moartea cu noblețe. Dacă preferați să lucrați încet și cu răbdare pentru un viitor mai bun, este un lucru și mai bun. Faceți din asta scopul fiecărei clipe a unei vieți generoase. Dar dacă alegeți să rămâneți săraci printre săraci, în completă solidaritate cu cei care suferă, fie ca viața să vă lumineze cu o lumină binefăcătoare: aceasta este o pildă desăvârșită, o lecție rodnică pentru toți!

Salutări, tovarăși,
Elisée Reclus

(1901)

• ELISÉE • RECLUS • SCHIȚĂ • BIOGRAFICĂ •

(1830-1905)

„Anarhia este cea mai înaltă expresie a ordinii”

de James Guillaume, din Federația Jurasiană care, după despărțirea socialiștilor anarhiști de socialiștii marxiști (sau autoritari) în 1872, a jucat rolul de „Federație anarhistă” (sau anti-autoritară).

În 1877 l-a întâlnit pe Piotr Kropotkin (și el geograf), cu care s-a și împrietenit.

Tot în această perioadă l-a întâlnit și pe revoluționarul basarabean Zamfir Arbure-Ralli, aflat și el în Elveția. După despărțirea de Mihail Bakunin, al cărui editor și secretar fusese o vreme, Zamfir Arbure-Ralli și-a continuat la Geneva munca de editare și tipărire începută la Zürich. Împreună cu Elisée Reclus, Arbure a scos revista socialistă-anarhistă *Le Travailleur*, apărută în 1877.

În Elveția, Elisée Reclus l-a cunoscut și pe tânărul anarhist Mircea Rosetti (unul dintre fiii lui C. A. Rosetti), a cărui vizită la ilustrul geograf este relatată de Arbure în memoriile sale.

După perioada din Elveția, Reclus s-a instalat la Ixelles (aproape de Bruxelles), în Belgia.

Foarte activ, a contribuit la înființarea Universității Libere din Bruxelles, unde a ținut cursuri audiate, printre alții, și de anarhiștii români Panait Mușoiu, Panait Zosin sau Iuliu Neagu-

Negulescu. Lui Panait Mușoiu i-a descoperit, se pare, textul lui H. D. Thoreau, *Walden*, pe care acesta l-a și tradus ulterior în limba română.

Autor prolific, Elisée Reclus a colaborat la numeroase reviste, broșuri și ziare, însă este cunoscut mai ales pentru lucrările sale de mare anvergură, *Geografia universală*, apărută în 16 volume, și *Om și Pământul*, în 6 volume, ambele lucrări de geopolitică și ecologie în care Reclus analizează relația dintre oameni și mediul lor și abordează, de asemenea, chestiuni legate de educație, naturism etc.

Elisée Reclus a murit la 4 iulie 1905.

În 1927, tipograful anarhist Joseph Ishill, originar din România și prieten apropiat al publicistului anarhist Panait Mușoiu, le-a dedicat fraților Elie și Elisée Reclus un volum colectiv în care a adunat mărturii și texte de la Piotr Kropotkin, Jean Grave, E. Armand, Max Nettlau, Zamfir Arbure, Pierre Ramus etc. Volumul a apărut la editura lui Ishill din S.U.A., *Oriole Press*, și a fost ilustrat cu desene și gravuri de Louis Moreau (printre alții).

A se vedea Ishill, Joseph (1927). *Élisée and Élie Reclus: In Memoriam*. Compiled, ed. and printed by Joseph Ishill. Berkeley Heights, N.I.: Oriole Press.

La 15 martie 1830 se naște la Sainte-Foy-la-Grande Elisée Reclus, geograf, teoretician al mișcării libertare și militant anarhist.

Provenit dintr-o familie protestantă și pregătit să devină, conform dorinței tatălui său, pastor, Elisée Reclus și-a făcut studiile de geografie la Berlin, după care a călătorit timp de mai mulți ani în jurul lumii.

A participat în mod activ la Comuna din Paris (1871). Arestat după încetarea luptelor, a fost condamnat la deportare în Noua Caledonie, alături de alți comunarzi celebri, cum ar fi Louise Michel și Charles Malato. Grație susținerii din partea comunității științifice, pedeapsa i-a fost comutată în zece ani de exil. S-a alăturat fratelui său Elie în Elveția, făcând parte, alături de Mihail Bakunin și

